

Урок № 9

Дума «Маруся Богуславка».
Проблема вибору, душевна
роздвоєність Марусі
Богуславки між любов'ю до
рідної землі та становищем
дружини турецького
вельможі

Маруся Богуславка

Хто ж така Маруся Богуславка, що народ увіковічнив її ім'я у своїх думках?

Уважають, що образ Марусі Богуславки — головної героїні твору — це збірний образ, який не має конкретного історичного прототипу, хоча відомо, що іноді вродливі українські дівчата-полонянки займали видні місця при дворах турецьких вельмож, наприклад, дружина Сулеймана I Роксолана. Бували випадки, коли дівчата-полонянки потрапляли в гарем, ставали дружинами турецьких багатіїв, навіть мали від них дітей та до кінця життя в глибині їхньої свідомості жеврів патріотичний вогник і не забувалася провина перед рідною Батьківщиною.

Про долю самої Марусі Богуславки ми дізнаємося саме з тексту думи, яка була записана в першій половині 50-х років XIX ст. від кобзаря Ригоренка з села Краснокутськ. Відомо більше двадцяти п'яти варіантів цієї думи, вона багато разів досліджувалася та широко використовувалася в літературі. А Тарас Шевченко навіть передрукував її в своєму букварі.

Роксолана – спершу наложниця, а потім – дружина Сулеймана I Пишого, султана Османської імперії. Мати султана Селіма II.

Маруся Богуславка

Чи була Маруся Богуславка насправді?

Достеменно невідомо, проте її образ шанують і досі. Наприклад, у місті Богуславі у 1981 році на місці, де колись була Покровська церква і хата, у якій ніби Маруся народилася й жила, встановлено пам'ятник. На постаменті напис «Жива у думках і піснях народна героїня Маруся Богуславка». То ж про що ця дума? Давай прочитаємо та дізнаємось.

Прочитай думу «Маруся Богуславка»
(с. 33-35 підручника або за покликанням:
<https://cutt.ly/lXtjgvP>) та переглянь запропоновані відео:

- https://www.youtube.com/watch?v=Yvm6dtaO_DI (мультфільм «Маруся Богуславка»)
- https://www.youtube.com/watch?v=_cUq7u9GK4U (аудіокнига «Маруся Богуславка»)
- <https://www.youtube.com/watch?v=hTm7ZFeOvps> (візуалізація змісту твору «Маруся Богуславка»)

ЗРОБИ ІДЕЙНО-ХУДОЖНІЙ АНАЛІЗ ДУМИ «МАРУСЯ БОГУСЛАВКА»

РІД

ЖАНР

ТЕМА

ІДЕЯ

ХУДОЖНІ ЗАСОБИ

ПЕРЕВІР СЕБЕ

РІД:
ЛІРО-ЕПОС

ЖАНР: НАРОДНА ДУМА
НЕВІЛЬНИЦЬКОГО ЦИКЛУ

ТЕМА: зображення
визволення невольників
(українських козаків), які
перебували в турецькому
полоні протягом 30 років.

ІДЕЯ: засудження
поневолення, страждань,
яких зазнали українці під час
нападу турків, віра в
щасливе вільне життя.

Маруся Богуславка – не історична особа, а узагальнений образ жінки-полонянки. Проте народна пам'ять зберегла історію жінки, яка змушена була прийняти чужу віру, але допомогла землякам урятуватися. Народ убачав у такому вчинку спокуту найбільшого гріха – зречення батьківської віри.

Композиція думи «Маруся Богуславка»

«Заплачка»: розповідь про те, як козаки перебували в ув'язненні в пана турецького.

Власне дума: обіцяння Марусі звільнити козаків із неволі після від'їзду турецького пана до мечеті; визволення козаків із неволі; відмова героїні тікати на рідну землю.

Славословіє: молитва за всіх невольників, прохання, звернене до Бога, про їх щасливе повернення.

РИТОРИЧНЕ ПИТАННЯ:

«Угадайте, що в нашій
землі християнській за
день тепера?»»

РИТОРИЧНІ ОКЛИКИ:

«Ой, козаки, ви, біднії
невольники!», «Як ти
нам святий... Великдень
і сказала!»,
«Вислухай, боже, у
просьбах щирих, У
нещасних молитвах
Нас, бідних
невольників!»»

ЕПІТЕТИ: «на камені біленькому», «біднії невольники», «святий праздник», «з тяжкої неволі», «для розкоші турецької», «для лакомства нещасного», «тихі води»

ПОВТОРИ: «...козаки, ви, біднії
невольники»; «Словами
промовляє...»; «...дівка-бранка,
Маруся, попівна Богуславка»

ХУДОЖНІ ЗАСОБИ

Яку з проблем ти вважаєш основною й чому?

гріх і спокута

любов

милосердя

обов'язок

відповідальність

моральний вибір

ПРОБЛЕМАТИКА ДУМИ

*Розглянь картину
М. Дерзгуса
«Маруся Богуславка».
Поміркуй, який епізод
твору на ній
зображений?*

М. Дерзгус «Маруся Богуславка»

Феодосій Гуменюк.
«Маруся Богуславка» (1997)

**Який епізод думи
відображено на картині?
Опиши зовнішній вигляд
українки, зверни увагу на
елементи одягу.**

**Яку роль відіграють ключі
в руках Марусі? Чи можна
їх уважати художньою
деталлю?**

**Склади
інформативне гроно
до образу Марусі
Богуславки.**

МАРУСЯ БОГУСЛАВКА

Blank box for notes.

Blank box for notes.

Blank box for notes.

Blank box for notes.

Blank box for notes.

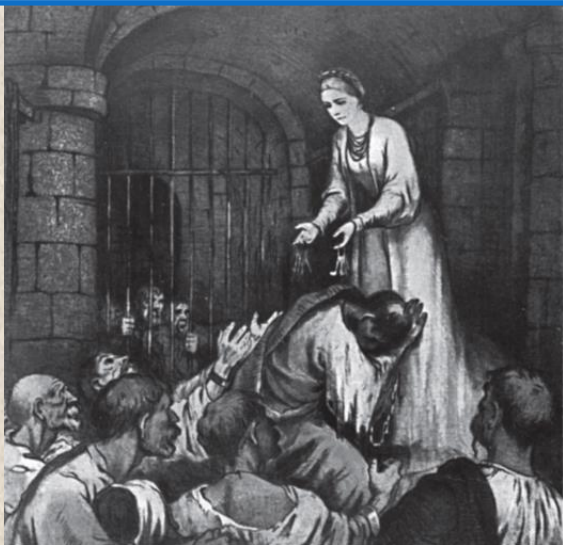
Blank box for notes.

Blank box for notes.

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Інформативне гроно до
образу Марусі Богуславки

МАРУСЯ БОГУСЛАВКА

добра

відповідальна

турботлива

рішуча

патріотка

здатна на
самопожертву

....

*Прокоментуй душевний стан
Марусі Богуславки,
коли вона*

нагадала невольникам про Великдень;

почула прокляття на свою адресу;

вирішила визволити козаків і
зробила це;

відмовилася втікати із земляками;

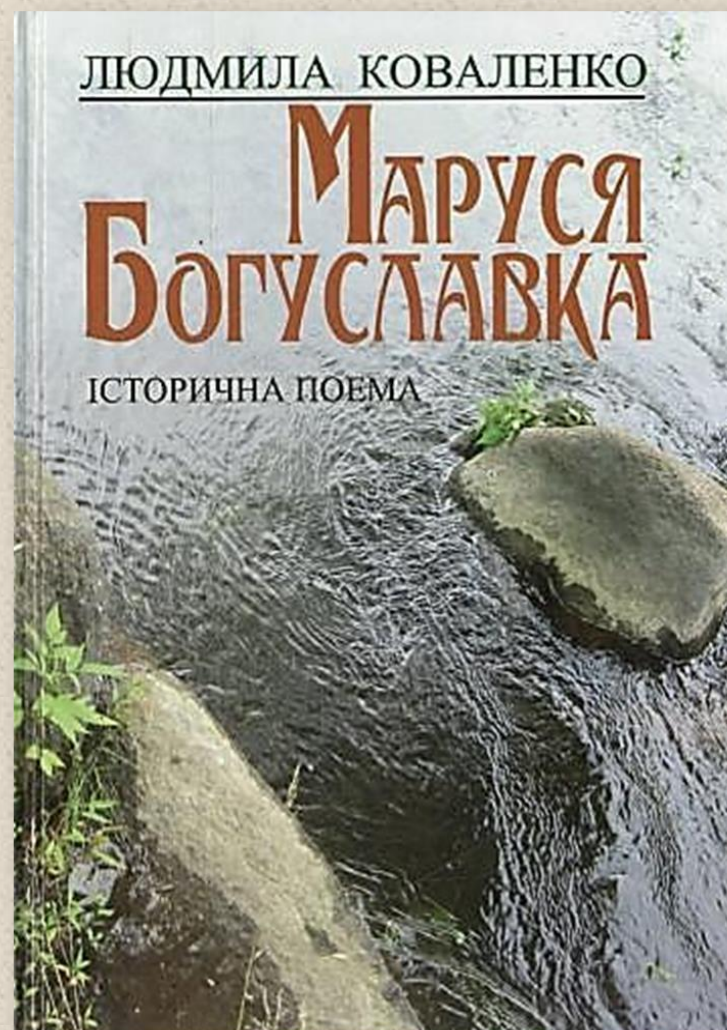
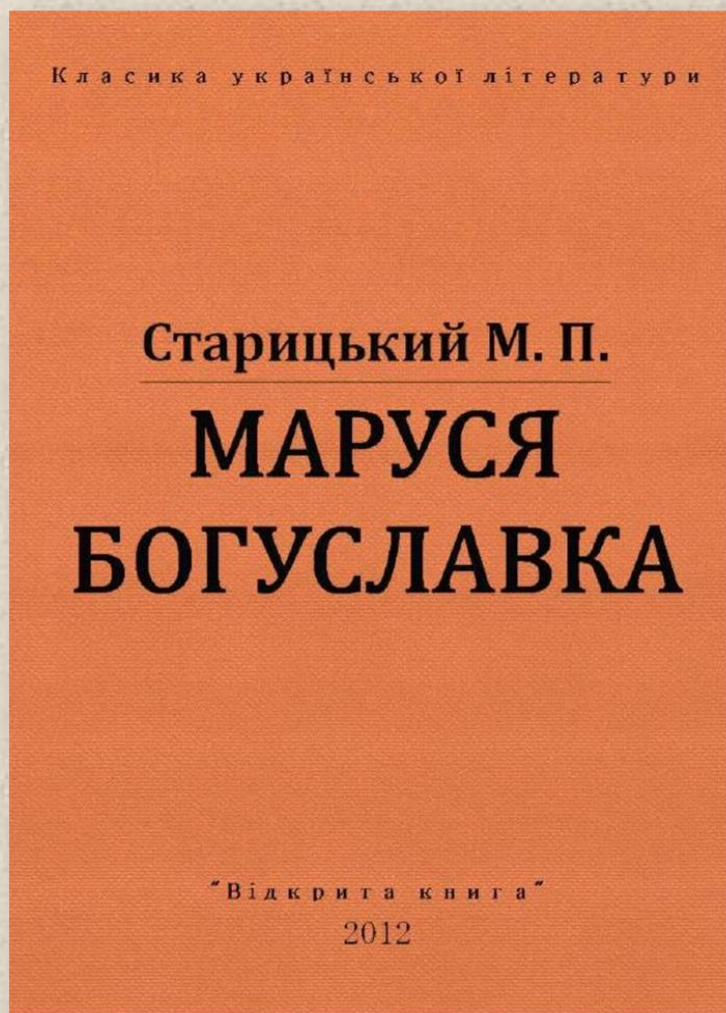
передала прохання батькам.

**Чи перестала Маруся, прийнявши чужу віру,
розмовляючи чужою мовою, бути українкою?
ВІДПОВІДЬ АРГУМЕНТУЙ**

ТАК

НІ

Твори, написані за мотивами думи

Твори, написані за мотивами думи

ШЕДЕВРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Пантелеймон Куліш

МАРУСЯ
БОГУСЛАВКА

Іван Нечуй-Левицький

МАРУСЯ
БОГУСЛАВКА

КОНДОР

Сьогодні на уроці

*я дізнався
(дізналася)...*

*я пригадав
(пригадала)...*

*запам'ятав
(запам'ятала)...*

мене вразило...

Пройди тест за покликанням:
<https://vseosvita.ua/test/start/uxg063>